

Nogle Ord om den landoekonomiske Deel af Industri-Udstillingen i Ber- lin (1844),

af

N. E. Hofman (Bang),
Forpagter.

(Med et Par smaa Træsnit i Teksten).

Sidste Efteraar havde jeg Leilighed til at besøge Berlin just paa samme Tid, som den bekjendte store Industri-Udstilling var aaben, og det gif mig da, som det vist er gaaet Mange, at denne udmærkede Samling af de fortrinligste Industri-Producter, Tydskland eier, fængslede min Interesse i den Grad, at jeg havde ondt ved at rive mig løs fra den igjen. Men Tiden var kort, derfor anvendte jeg den især til at betragte de Gjenstande, som nærmest røre Landmandens Interesser, og meddele herved en kort Beskrivelse over dem, som jeg anfaae for hensigtsmæssige og gode.

Under Nr. 717 var udstillet en Decimalvægt (Brücken-Wage) af Johan Drieselmann i Halle til at veie 5 à 6 Centner, Priis 16 Thlr. pr. Et.

Nr. 1838. En Dito, hvorpaa kunde veies indtil 1,500 T, af Smedemeister Seespedt i Güstrow.

Slige Vægter ere ikke alene meget bekvemmere og lettere at transportere end vore sædvanlige Balancévægter og behøve mindre Lodder (iffun $\frac{1}{10}$), men

funne ogsaa let indrettes til at veie Kreature, hvilket ofte kan komme Landmanden til Nytte ved Dværgfedning og for at bestemme Prisen paa Slagteqvæg til Salg. Som bekendt staaer det slagtede Kreaturs Vægt i et vist Forhold til det, som det veiede levende, og endstjøndt dette Forhold varierer, eftersom Dyret er fedt eller magert, behøves ikke lang Dvælgelse for at finde det rette; hvorimod de fleste Landmænd sikkert ville have erfaret, hvor vanskeligt det er, blot efter Diemaal at bestemme, hvormeget et Slagtehoved veier og hvad det derefter kan være værdt.

Theod. Labahn, Maskinbygger i Greifswalde, havde udstillet en udmærket Kløver- og Raps-Saaenings-Maskine (Pris 20 Thaler). Han havde anbragt en egen Indretning til at den Mand, som skyder Maskinen fremad, kan standse Saaeningen i alle Bendinger, istedetfor at de sædvanlige Maskiner maae løstes op, naar der skal vendes. Denne Forandring eller Forbedring, om man saa vil kalde det, gjør Maskinen imidlertid mere sammensat og en halv Gang dyrere end den ellers skulde kunne leveres for*). Nytte

*) Mechanicus Henningsen ved Odense anbefaler tvende Forandringer, som han har anbragt paa denne Maskine:

a) en Markør til at vise, hvor langt eller bredt Maskinen har saet; og

b) en Indretning til at lade Maskinen trækkes af en Hest.

Jeg tilstaaer, at jeg ikke ynder nogen af Delene, og anseer det for en Pligt at udtale denne Misbilligelse, fordi jeg fra flere Sider er bleven spurgt derom. Naar ingen Markør anbringes, er Maskinen ikke tungere end at to

ten af denne (Stotske) Maskine, som jeg tidligere har omtalt i *Landoeconomist Tidende*, til at saae alle finere Trøsorter begynder at blive almindelig erkjendt i Tjen, og vil vistnok bidrage til dens Udbredelse ogsaa i de øvrige Provindsler.

Ligeledes fra Labahns Fabrik saaes en stor udmærket vel forarbejdet albanisk Saaemaskine, i det Væsentlige af samme Construction som en, Hs. Exc. Grev Verche til Verchenborg for 3 Aar siden fik fra Mecklenborg, men med en fuldkomnere Indretning til at hindre Maskinen i at saae i Bendingerne. Dragterne

Karle, som skiftes, kunne holde ud at flyde den en heel Dag, og dermed saae 10 à 12 Eder Land — meer og mindre, alt efter som Jorden er fast eller løs og ujevn. To Karle saae fuldkomment saa let uden Markør og ere sikke paa, hverken at saae over eller at lade nogen Stribe ubesaet, naar den ene af dem sætter 3 à 4 Stokke i lige Linie, hvilke den, som flyder Maskinen, stedse beholder i Sigte ligeudfor Hjulet; hver Gang Maskinen kommer til en Stok, flyttes denne af den ledige Karl saa langt til Siden som Maskinens Brede (Kassens Længde). For Bequemmeligheds Skyld bestemmes denne Afstand sædvanlig ved et Favnamaal, som holder den halve Længde. Paa denne Maade ville de flyttede Stokke danne en ny og lige Linie, hvorefter Maskinen igjen rettes, naar den ved Enden af Ageren er bleven flyttet og vendt om. Det er en Selvfølge, at Stokkene fra først af ikkun sættes saameget som Maskinens halve Brede fra den Grøft eller Grændse, hvorfra man begynder at saae. Man undgaaer paa denne Maade at anvende Hestkraft, som i Sædetiden sjelden kan undværes, og den Karl, som saer, vil have lettere ved selv at flyde Maskinen frem i en lige Linie, end han har ved at holde Hesten i den.

vare nedentil videre, saa at Sædekornet ei saa let falder udenfor (Prisen bestemt til 62 Thaler). Ved Siden af denne stod en lignende Maskine af Hr. Dr. Sprengels Fabrik i Regenwalde, men saa slet gjort, at den kun tjente til endmere at hæve Hr. Labahns udmærkede Arbejde. Sprengels Maskine skulde endda koste 59 Thaler! — Den albanke Maskine er et af de nyeste Medskaber i Ugerbruget, som med størst Hurtighed har skaffet sig en velfortjent Berømmelse; uden at radsaae lægger den Sædekornets Kærner unægtelig jevnere end det er muligt at fæste dem ud med Haanden; dens Anvendelse hindres ikke, saaledes som de tidligere kjendte Radsaaeningsmaskiner, af Græsroder og Smaasteen, men vel af mange Brakgrøfter*).

Jør sagde man, „en dygtig Saaemand er bedre end Saaemaskine,“ men herefter vil Reglen vel forandres dertil: „Den, som ikke kan skaffe sig Saaemaskine, maa hjælpe sig med Haanden saa godt han kan.“

En liden transportabel Tærskemaskine fra samme Fabrik havde en Tromle med ifkun 10 Tommers Radius. Jeg kan vanskeligt skjønne dens Virkning, da jeg ikke saa den i Gang, men den synes

*) Sidste Sommer blev alt Korn ved Hofmangave saet med den albanke Maskine og jeg tilskriver denne i det mindste nogen Deel i den for disse Forder ualmindelige Byghøst, som fulgte — 600 Tdr. paa 37 Tdr. Land. — Det er mere end sandsynligt, at Sædekornenes jevnere Fordeling og deraf følgende Plads for Rødderne til at sprede sig, beforderer disses Væxt til større Fuldkommenhed.

mig ikke at kunne tærste reent, da der hverken var Balsler til at holde Straaet tilbage, eller nogen læn- gere Sko, hvorimod Trømlen kunde tærste det. En kort og riflet Sko af støbt Jern dækkede iffun $\frac{1}{2}$ Alen af Trømlen, hvorefter de udtærstede Kjørner saldt igjennem et Jerntraads-Gitter.

Nr. 745. En Undergrundsplov med Træ- bom, af Smedemester Peschek i Sudenborg ved Mag- deborg, var ikke nok beregnet paa at kunne stilles til forskjellig dyb Pløining, men forekom mig forresten at have en hensigtsmæssig Construction. De Undergrunds- plove, som mig vitterligt have været anvendte her- tillands, vare hidindtil heelt af Jern; men dette an- seer jeg ikke for at være saa godt, som naar Bommen er af stærkt Træ; thi tyndt Jern (tykt er for tungt) bøies let, naar Instrumentet støder imod en Steen, hvilket hænder saameget oftere, som dette Redskab just skal løsne Undergrunden i en Dybde, hvortil Ploven aldrig har gaaet. Enten springer en Træbom — og da er Beføstningen af en ny hverken stor eller vans- stelig at bringe tilveie — eller den giver efter og hol- der; derfor anseer jeg Træbom for hensigtsmæssigst.

Sandsynligviis vil Undergrundsploven komme til at spille en vigtig Rolle i Algerbruget, og dens rette Anvendelse vil maaskee blive anseet for ligesaa væsent- lig en Grundforbedring som Mergling!

Endvidere af Hr. Peschek en Kadrensema- skine (Pferde-Drillhæke) ligeledes heelt af Jern, med smaa Fødder, et stort Skjær, og et Hjul foran til at

bestemme, hvor dybt den skal gaac; dette horte maaskee til et af de mere hensigtsmæssige Redskaber.

Nr. 995. En Kornrensemaskine af Tabahn syntes god med Undtagelse af, at Soldene bevægedes ved Jernvinkler; thi disse slides hastigt og blive da ledeløse.

Fra samme Fabrik var en smuk stoff Plov sat til Skue, heelt af Jern (Priis 24 Thaler), men den var baade for tung og for sammensat.

Nr. 2046. To Hakkelsemaskiner af Jern fra J. Ballers Jernværk i Culau (Nr. Sprottau); den simpleste af dem var til 35 Thaler, den anden med 4 paa en Cylinder fastskruede Knive og to Svingsjul: 47 Thaler. En tredie fra samme Fabrik, at stille til grovere og finere Hakkelse, kostede vel 50 Thaler, men syntes forholdsviis at være den billigste; den var udmærket godt gjort, og dens Construction vilde være særdeles at anbefale paa større Gaarde, hvor man har Leilighed til at sætte en saadan Maskine i Gang ved Hestekraft, hvilket ofte kan skee ved samme Hjul, som driver enten Tærskværk eller Kjørne. Denne sidstnævnte Hakkelsemaskine syntes langt fortrinligere end en af Behrisch i Radeborg, som blev holdt i samme Priis.

En Vandfureplov af Dr. Sprengels Fabrik i Regenwalde (Priis 18 Thlr.) kunde maaskee gjøre ret god Tjeneste, men syntes at være det eneste fra denne Fabrik, som kunde fortjene Opmærksomhed; de øvrige Redskaber — idetmindste den største Mængde — vare enten for tunge og uhensigtsmæssige eller ikke udførte

med den Nøiagtighed, man kunde ønske. Dr. Sprengel havde endvidere sat mange smukke smaae Modeller tilskue, men disse vare dyre; saaledes forlangtes f. Ex. 3½ Thaler for Model til en Muldfluse o. s. v.

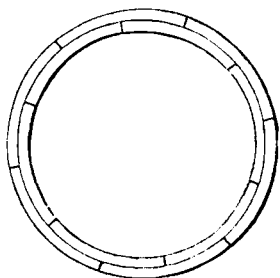
Af Maskinbygger Theop. Weiss i Dresden fandtes ikke saa men lidet practiske Modeller f. Ex. af en Maskine til at seie Gaderne med; en Jernstangs-Tromle uden Afdeling men med een lang Tromle, meget vanskelig at vende med; en Parodi paa en Hypeplov, med mange flere.

Flere mindre gode Jern-Svingplove fra Eggen af Harzen kunde ikke sættes ved Siden af vore forbedrede americanske Plove; det var ønskeligt, om et Exemplar af disse havde været med paa Udstillingen i Berlin til Sammenligning.

Leer af forskjellige Dimensioner fandtes i stor Mængde — saa vidt det kunde skjønnes af det Ydre — vel forfærdigede.

Flere forskjellig konstruerede Kartoffelskjæremaskiner, langtfra saa hensigtsmæssige som de ellers almindelige Skivemaskiner.

Nr. 2293 Patents Boghjul af Moldenhauer og Kronenberg i Gernrode (Anhalt-Bernburg) ere vist meget at anbefale. Principet er i Hovedsagen, at Fælgerne, som skjæres ud af Planker med Krumsaug, ere dobbelte — den ene Ring udenom den anden. — Paa den

Maade gaaer mindre Træ til og Hjulringen bliver dog stærkere end med de sædvanlige enkelte Fælger.

Model af en Maltkølle fra Kaltenecker i München synes at maatte være fortræffelig, men den tætliggende Jerntraad, som danner Flagerne, gjør den dyr.

En Prøve af Malt fra en Brygger Pfleiderer i Berlin var saa udmærket, som jeg ikke før har seet.

Fra Lügau ved Posen var Rug lagt til Skue med det anbefalende Navn: „Wunder-Staudens Roggen.“ En Prøve, som jeg har taget med deraf, vil vise, om den svarer til sit Navn.

Borsigs Jernpresse til at presse Muursteen i Former (Pris 600 Thaler); denne vakte Manges Opmærksomhed og Beundring, men jeg tilstaaer, at jeg fandt den mindre practisk, fordi det Leer, som skal presses, maa være frit for Steen, og den complicerede Maskine maa let kunne komme i Uorden.

En engelsk Bævrulle (til at rulle Løi) var, endskjøndt hensigtsmæssig i sin Virkning, for dyr til at kunne blive almindelig; den kostede 100 Thaler.

En patenteret Maskine af Brødrene Gropius i Berlin til at tørre Klæder vil neppe behøves saa ofte paa Landet, at den der finder megen Anvendelse, endskjøndt den formodentlig svarer til sin Hensigt.

En Mølle-Axe af Jern, fra Egells Jernstøberi i Berlin, var smukt gjort.

Stole med flettede Halmfæder af en Kjøbmand Philip Bag i Leipzig overgik alt, hvad jeg hidtil havde seet af det Slags.

Med Siden af Asphaltprover fra P. Bleis

i Berlin var Prisen angivet til 4 Thaler pr. 1 □ Fod, og til 8 Thaler, naar den skulde være fast nok til Hestestalde og deslige.

En Prøve af Papirstag kunde ei sammenlignes i Godhed med dem, som i mange Aar ere blevne anvendte i Sverrig, men, da dette Slags Tøge i sidstnævnte Land begynder at tabe i Credit, uagtet baade Tjære og Bræder der ere billige, saa anseer jeg nu den Sag ikke mere vigtig for Danmark.

Under Nr. 2121 vare fra Hr. Deconomiraad Maas; til Kenzlin (Stettiner N. B.) fremlagt en Mængde Prøver af Uld i hans berømte fra Mæhren stammende Schæferi; men da Ulden hører til det Slags, som formedelst sværtflydende Fædt er vanskelig at vaske, troer jeg ikke at burde anbefale dette forresten uldrige, ædle og constante Schæferi som noget for os ønskeligt.

Af Friedr. Krupp i Esen (N. B. Dusseldorf) tre Bøiler af støbt Staal, at anvendes til eller istedetfor Kirkeklokker; de havde omtrent hosstaaende Form, hængte over en Buk af Træ, og bleve slaaede med en Træhammer, Klangen udmærket; Prisen: 800 Thaler; foroven var Tykkelsen omtrent 5", Bredden 4", hvilke Dimensioner lidt efter lidt tage af nedefter.

33 Stkr. Vogne, meest Wiernervogne, Locomotiver og dertilhørende Vogne, en udmærket Model af Magdeborger Domkirke, Damask-Bæve, en Hurtigpresse, Indretninger til Styrt-